

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי י"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת עבודה זרה - דף כט

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

האם מותר להסתכל במראה.

מבואר בגמ' שההיתר להסתפר אצל ספר גוי, זה באופן שהמסתפר מדקדק להסתכל במראה, ובכך מוכיח לגוי שהוא אדם חשוב, ולכך הגוי חושש להזיק לו. תוס' (ד"ה המסתפר) דנים בארוכה האם מותר להסתכל במראה, ולא עסקו כאן מחמת דינא דשבת המבואר בגמ' בשבת קמט, שחששו שישא להשיר שיער, אלא בעצם ההשתמשות במראה האם היא מותרת או לו.

תוס' הוכיחו שנדקדקו להיתר להשתמש במראה לפני ספר גוי, וכן התירו לבית רבן גמליאל וכו' ומבואר שבשבתם אין היתר להסתכל במראה, וכתבו שכנראה הטעם מצד נ"ל ילבש גבר שמלת אשה" והתרגום מתרגם לא יתקן גבר בתקוניו אתתא.

באמת הוקשה לתוס' מהגמ' הנזכרת בשבת שמבואר ששבת אסורו להשתמש במראה בשבת משום שמא ישיר שיער, ומבואר שבלא חשש זה מותר, מבארים תוס' שהכוונה לאשה, ואיש בכל מקרה אסור. וכך הוכיחו מהירושלמי שביארו שהאשה פעמיים רואה שיער לבן שאינו מתאים ותבא תלוש בשבת, אבל איש בין כך אסור בשיעושי במראה. ומסיימים תוס' "ומיהו אינו אסור כי אם להתנאות דעבר משום "לא ילבש גבר" אבל להסתפר ולגלח, ולראות במראה שלא יחבל בעצמו, או משום מיחוש עינים, ודאי מותר. **ובוחן לבות הוא יודע.**

בהלכות "לא ילבש" בשו"ע (יו"ד קפ"ג, ה), המחבר מביא משפט אחד הלכה בנושא הסתכלות במראה, "וכן אסור לאיש להסתכל במראה". (וע"ל סימן קנ"ו). ושם פסימן קנו, ב מאריך מעט בשורש דברי הסוגיא לפנינו, אסור לאיש להסתכל במראה, משום לא ילבש גבר (דברים כב, ה), אלא אם כן משום רפואה, כגון שחושש בעיניו, או שמספר עצמו, או אם מסתפר מן העובד כוכבים בניו לבניו. וכדי לראות אדם חשוב, מותר לראות במראה.

הרמ"א מוסיף, וי"א הא דאסור לראות במראה היינו דוקא במקום דאין דרך לראות במראה רק נשים, ואית ביה משום לא ילבש גבר (דברים כב, ה) אבל במקום שדרך האנשים לראות ג"כ במראה, מותר. (ר"ן פ"א, ט). ואפילו במקום שנהגו להחמיר, אם עושה לרפואה שמאיר עיניו, או שעושה להסיר הכתמים מפניו או נוצות מראשו, שרי.

(מ"ג בשם הר"ז ועלוקה). וכן נהגו.

ואמנם תוס' וכמעט כל הראשונים נקטו שהאסור להשתמש במראה הוא מטעם "לא ילבש", עדיון צריך להשכיל טובא בהגדרת האיסור, שהרי בעצם לא נעשה כאן כלום כדרך הילוכה של אשה, ומדוע לאסור, אין הוא מודמה לאשה. אם נאמר שדרך נשים לשתות רק מים, האם יהיה אסור לשתות מים, הרי יסוד האיסור הוא שיבואו החליף בין נשים לאנשים, א"כ מה שייך להתבונן במראה, ובקושיה זו עמד הגר"מ פיינשטיין זצ"ל באגרות משה, אך בהקדמה לדבריו נוכיח את שורש איסור לא ילבש. אמרה תורה "לא יהיה כלי גבר על גבר ולא ילבש גבר שמלת אשה כי תועבת ד' אלקיך כל עשה אלה". (דברים כב, ה) ביאר רש"י, לא יהיה כלי גבר על אשה, שתיא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים שאין זו אלא לשם ניאוף. ולא ילבש גבר שמלת אשה, לילך לישב בין הנשים. ד"א שלא יסיר שער הערוה ושער של בית השחי. כי תועבת, לא אסרה תורה אלא לבוש המביא לידי תועבה.

התורה הרחיקה את האדם מן העבירה, וכל דבר שיש בו חשש עירוב בין אנשים לנשים הרחיקה תורה. והגדיר רש"י את שורש האיסור, שרצון הדמיון של איש להדמות לאשה וכן להפך מחמת ניאוף.

והיה מקום לומר, שרק כאשר יש שינוי מהותי ויש לחוש שהאיש נעשה כאשה, חששה תורה ואסרה, אך דבר קט כמו טבעת או שרשרת, אין בו חשש של איסור של לא ילבש. אך הדבר אינו נכון, שהרי באותו נאסר אף גילוח שער מן הערוה, והרי הדבר מכוסה ואין בו חשש שמא יתערב בין הנשים, ובכ"ז אסרה תורה מאותו שורש של איסור, הרי לנו שאין הבדל אם השינוי קטן או גדול, כל דבר המיועד למין מסויים אסרה תורה באיסור חמור. וכבר כתב הרמ"א וכך גם בב"י (יו"ד קפ"ג, ה) ואפילו באחד מן הבגדים אסור, אף על פי שניכרים בשאר בגדיהם שהוא איש או אשה.

עכ"פ למדנו שהנושא של "לא ילבש" הוא במקום שיש חשש של עבירה וכד', וההרחקה היא לגבי צורת הלבוש וכו', אבל היכן מצאנו איסור של הרחקה בדבר המכשיר.

ביאר בארוכה באגרות משה (יו"ד כ, א) צריך לומר דההסתכלות בעצמו זה מראה שמקפידות עם לבושהו ועל גופן שיהיה באופן היותר יפה הוא ענין חשיבות וקשיות שדרך נשים להשתבח בזה ועל נמצא שההסתכלות לבד במראה שזהו החפוש בהגוף ובהבגדים אם הם באופן היפה הוא מחשיב האשה בשם יפה ומקושטת, וכפי מה שמרבה להסתכל במראה חשיבותה ביופי מתרבה וכשמשבחות אשה ביופי הלבשתה אומרות עליה שעומדת אצל המראה כך וכך זקן. וכו'. אף שמה שהתחילו להסתכל במראה היה רק בשביל התועלת שיש מזה לידע מה חסר אבל ממילא מחמת שמזה ינכר שהוא מחפש בהגוף והבגדים לדקדק ביותר על היופי שהוא ענין חשיבות נעשה ההסתכלות לבד ענין החשיבות, אף שהרבה פעמים אין יוצא מזה כלום דלא היה מה לתקן וגם ידעו שאין צורך לתקן, ולכן כיון שהוא דרך הנשים להתחשב בזה שמקפידות ביותר על היופי והקשטוים שתייה מלובשת ומקושטת בדקדוק גדול ובשביל זה נעשה ההסתכלות במראה קשטו הנשים שמתחשבות בזה ואסור לאנשים להסתכל במראה שיע"ז יתחשב במראה שיע"ז יותר על היופי והלחשב

אנשים חשובים, ואף שאין זה בלבישה קשטו חמש, מ"מ כיון שמעשה זו עושה שתתחשב החובה ביופי וקשטו כמו מבגדים ותקוני הגוף אסור לאנשים גם זה כהלבישה והקשטוים ושאר תיקונים של נשים, וזהו החדוש שיש באיסור ההסתכלות במראה נגד שאר קשטוים ותקונים משום שאינו קשטו ותקון ממש.

אמר רב יהודה, מי שעקצתו צרעה, קוף, יש לו נפירות, כאב עין, חולי מחמת חמה, **בית המרחץ** מהוה סכנה. **והרפואה**, צנון מועיל לחולי חמה, תרדון לחולי של קור, **ואם החליפו** את הרפואה זה מסוכן. **לנשיכת עקרב** ישרה במים חמים. **לצרעה** במים קרים, **וההפך** זה מסוכן. **לקוף** מועיל השירה במים חמים, **ולסדקים בפנים**, מים קרים, ומסתכן אם יתפוך. **חומץ** מועיל לחיזוק לאחר הקזת דם, **ודנים קטנים** מועילים למי שיש בתענית, וההפך מסוכן. האוכל שחללים, או חולה בחמה, או כואב עינו ומקוץ דמו, מסתכן. **הצריך להקוץ דם**, יאכל יום קודם דגים. וכן יום לאחר ההקוץ יאכל דגים.

ואכילת דגים ביום השלישי מסוכנת. **מבואר בברייתא** המקיז דם **לא יאכל** חלב, גבינה, בצלים, שחלים. **אם עבר ואכל**, רפואתו **ביאר אביי**, רביעית לוג חומץ, ורביעית יין, יערב וישתה. **וכאשר** נפנה לנקבו יפנה רק למזרח העיר שהרוח לא כ"כ חזקה, ולא יביא את ריח דזברים אלו לעיר.

אמר רבי שמותר לעלות "אונקלה" בשבת, **ביאר רבי אבא** שהכוונה לתנוך שכנגד הלב ומעכב הוא את הנשימה, והתירו משום סכנה. **והרפואה**, כמון בשיעור אגרוף, נענע, אנדגא, קורנית ואזיוב, שוחק את הכל **לרפואת הלב** את התערובת הנזכרת ישתה ביין שגאמר "ויין ישמח לבב אנוש". **לרפואת שחפת** ישתה במים "ורוח אלוקים מרחפת על פני המים". **לרפואת יולדת שהצטננה**, תשתה בשיכר, שגאמר "וכדה על שכמה". **רב אחא בנו של רבא**, נטל את כל הסמנים הנזכרים ושחקקם יחד, נטל מלא כף היד והניח במשקה הראוי ושתה. **רב אשי**, שחק כל אחד בנפרד ונטל בין האגודל והזרת מה שיכל, הניח במשקה הראוי ושתה. **אמר ר"פ** אני עשיתי ככל הנ"ל ולא התרפאתי **עד שאמר לי ישמעאל**, תביא כלי חרס מלא במים, הנה בו כף דבש ששהה בחצר תחת הכוכבים, למחר תשתה, כך עשיתי והתרפאתי.

מבואר בברייתא, ששה דברים מרפאים את החולה לרפואה מוחלטת, כרוב, תרדון, מי סיסין יבישה, קיבת הבמה קטנה, רחם של בהמה ודופן הכבד. **ויש אומרים** אף דגים קטנים. **עוד במעלת הדגים הקטנים** שמועילים להבריא כולו גופו ומרבים את הזרע. **עשרה דברים מחזירים את החולי**, וחוליו קשה מבראשונה, האוכל בשר שור, שומן, בשר צלי, בשר ציפורים, ביצה צלויה, שחלים. אם עושה תנולתו, נכנס למרחץ, אוכל גבינה וכבד. **וי"א** אף אגוזים. **וי"א** אף קשואים. **תנא דבי רבי ישמעאל** למה נקרא שמן קשואים מפני שהן קשים לכל גופו של אדם כחרבות.

התבאר במשנה שאין להסתפר אצל גוי, **מבואר בברייתא** שישארל המסתפר אצל גוי מותר באופן שמסתכל כל הזמן במראה ורואה שאינו מזיקו, **ומבארת הגמ'** שברשות הרבים מותר אף בלא מראה, **וברשות היחיד** המראה היא ביטוי לאדם חשוב המקפיד על תספורתו, והגוי חושש מפניו. **רב חנא בר בונא**, מסתפר אצל גוי בשבילי הנרדעא, ואמר הגוי שראוי צווארו להחתך במספרים, **אמר רב חנא** הפחד יהיה כפרה על שעברתי על דברי ר"מ, **ומבארת הגמ'** שאף רבנן אסרו ברשות היחיד, **אבל רב חנא סבר** ששבילי הנרדעא מגודרים כרשות הרבים.

וישראל המספר את הגוי לא מספר את בלוריתו. **אמר רב מלכיה בשם רב אדא בר אבהו**, ג' אצבעות לכל צד. **לדעת רב חיינא בריה דרב איקא**, **רב מלכיה** אמר, "שיפוד" (מותר לטלטלו ביו"ט מן הצד). "שפחות" (חייבת אשה לעשות מלאכה אפילו יש הכניסה מאה שפחות). "גומות" (קטנה לא חולצת אם אין לה שערות אלא גומות). **ורב מלכיה אמר**, "בלורית" (המובא לפנינו, לא לספר גוי במקום הבלורית שזה דרך ע"ז). "אפר מקלה" (אסור להניח על מכתו שנראה ככתובת קעקע). "גבינה" (אסור לאכול מעכ"ם היות ומורחים בשומן ד"א). **ולרב פפא**, ההלכה של "שפחות" אמר רב מלכיה ולא רב מלכיה.

דברים על עכ"ם שאסורים בהנאה, יין, חומץ שהיה בתחילתו יין, עורות לבובין היינו העור שכנגד ליבה של הבהמה, **ולרשב"ג** דווקא אם נחתך בצורה עגולה שזו הצורה המיוחדת שעשו לשם ע"ז.

אמר ר"ע, בשר הנכנס לבית ע"ז, וקנה אותו הישראל קודם הקרבה, מותר בהנאה שאין הגוי יאסור בשחיטה, **אבל** הבשר היוצא, אסור מפני שהוא כזבחי חמים. **ההולכים לכוון בית ע"ז**, אסור לשאת ולתת עמהם במסחר מחשש שיזונו ע"ז. כאשר יגיעו לשם. **והחוזרים** מותר. כלי קיבול של יין של עכ"ם, **ועתה** יש בתוכם יין ישראל, אסור מכיון שיש בו בליעות של יין אסור. **לר"מ**, האסור איסור הנאה. **ולרבנן**, אסור בשתייה ומותר בהנאה. עוד נחלקו לגבי **רעיונים וקליפות של ענבים, לר"מ**, אסור בהנאה. **לרבנן**, לחיים אסורים ויבשים מותרים.

מאכל העשוי משומן דגים, נבנית בית אוניקי, אסור באכילה, **ולר"מ** אף בהנאה, **לרבנן** מותר בהנאה. **אמר רבי יהודה**, רבי ישמעאל שאל את רבי יהושע מדוע אסרו גבינות של גויים, **אמר לו** משום שהם מעמידים אותם בקיבה של גבילה. **שאל רבי ישמעאל** והרי אפילו בקיבה של עולה שיש בה איסור הנאה לא אסרו בדין מעילה, שאין הכנסת מקבל את דיני הקיבה. **אלא ביאר רבי יהושע**, היות והם מעמידים בקיבת עגלי ע"ז. **שאל רבי ישמעאל** והרי צריך להיות אסור בהנאה, **רבי יהושע לא ענה לו** והחל לדבר עמו בענין אחר, **וישאל אותו** איך קוראים **כ"י טובים דודיק** בלשון זכר **דודיק** או בלשון נקיבה ביחס לכנסת ישראל **דודיק**, **אמר לו דודיק**, **אמר לו** שמוכח "לריח שמין טובים" שהכוונה ללשון זכר היינו **דודיק**.

המקור שישן שנתנסף לע"ז אסור, **אמר רבה בר אבהו**, נלמד מההיקש של יין **לזבח** אשר חלב זבחינו יאכלו וישתו יין נסיכים, **המקור לזבח** שאסור, **המקור למת** האסור בהנאה, **ויצמדו** לבעל פעור ויאכלו זבחי חמים". **המקור למת ערופה** שנלמד בגז"ש ממיתת מרים "שם" "שם". **ועגלה ערופה שאסורה** בהנאה, אמרו בבית מדרשו של רבי ינאי שלמדו לשון "כפרה" כנאמר בקודשים.

המשנה כתבה שחומץ שמתחילתו יין נאסר, **לא באה לחדש** אלא הלכה לגבי חומץ של ישראל מותר לפקידו ביד נוכרי בחותם אסור, שאין מנסכים לע"ז, **וכאשר** יש חותם אחד לא חוששים שיחליף. **וע"ז הדרך אמר רבי אילעא**, יין מבושל שלנו בהפקדה אצל גוי לא צריך חותם בתוך חותם.